

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@bua.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Geen beloften, er alleen maar zijn

door Rien Fraanje De auteur is oud-directeur van het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA. In deze rubriek belicht hij de politieke actualiteit vanuit de kunsten.

De Alphense predikant Els Klok liep in de zomer van 2022 een coronabesmetting op. Sindsdien kampt zij met het postcovidsyndroom. Het belemmert haar om haar werk te doen. Voorgaan tijdens zondagse diensten gaat niet meer, een pastoraal gesprek voeren evenmin. Zij ervaart het predikantschap als een roeping en daarom ging zij op zoek naar een andere manier om daar invulling aan te geven. Zo ontstond het idee om Jezus te schilderen op foto's van heftige actuele gebeurtenissen die wij dagelijks in kranten kunnen vinden.

Haar eigen protestantse gemeente De Lichtkring exposeerde de afbeeldingen die ze afgelopen jaar creëerde. De broeders en zusters van De Ark in Reeuwijk namen daarna het stokje over en stelden de muren van de gangen van hun kerkgebouw ter beschikking voor een expositie.

Het is een aangrijpend overzicht van krantenfoto's uit het nieuws van het afgelopen halve jaar: oorlog, natuurrampen – maar dan steeds met een getekende Jezusfiguur erbij. Daarbij wordt Jezus weergegeven op een manier die een beetje cliché oogt: als man met lange haren en een baard en alleen wat doeken om de lendenen. Een bewuste keuze van de predikant, zo lezen we in de toelichting. Ze liet

zich inspireren door de wat kinderlijke weergave van Jezus in Italiaanse kerkjes. 'De imperfecties brengen Jezus juist dichterbij', aldus Klok.

Zo zien we een groep tieners die gearmd in een cirkel staan. Ze troosten elkaar omdat ze een schoolshooting in de VS hebben overleefd – zij wel. Tussen die jongeren staat die kinderlijk getekende, halfnaakte man. Je moet echt even goed kijken voordat hij opvalt. Haast ongemerkt staat hij ook in de cirkel en heeft ook zijn armen om twee van de scholieren geslagen.

De aangrijpendste afbeelding is de beroemde foto van de man die onderuitgezakt op de puinhopen van een ingestort gebouw zit na de heftige aardbeving in Turkije en Syrië eerder dit jaar. Hij houdt de hand van zijn dochter vast, die we verder niet kunnen zien omdat ze onder het puin ligt. Het foto-onderschrift vertelt dat de dochter van de man dood is.

We kennen de Bijbelverhalen over Jezus die mensen weer beter maakt, de kreupelen weer laat lopen, de blinden weer laat zien. En Lazarus wekt hij op uit de dood. Els Klok grijpt met haar werk niet terug op deze verhalen. De aanwezigheid van Jezus bij deze catastrofes is blijkbaar genoeg. Of beter: het maximaal haalbare.

Het verdriet is geschied en onomkeerbaar. Het enige dat Jezus op deze momenten kan bieden is troost. Gewoon door er te zijn. ‘I was here.’

Is aanwezigheid in het verdriet – behalve voor een spiritueel of religieus leider – ook voor een politiek leider soms het maximale dat hij of zij kan doen? Of wordt van de politicus altijd een oplossing verwacht, maatregelen die de ramp ongedaan maken of op z’n minst herhaling voorkomen?

Die vraag deed me denken aan de recente beschouwing van Thom de Graaf, vicepresident van de Raad van State, in het jaarverslag van de RvS over 2022. Daarin merkt hij op dat de overheid te veel belooft. ‘De overheid moet realistische perspectieven bieden, geen luchtspiegelingen. (...) Beloften moeten zich richten op wat haalbaar is, niet op wat wenselijk is. Een overheid die meer belooft dan [ze] nakomt of waarmaakt, ondermijnt zelf het toch al kwetsbare vertrouwen.’¹

De bestuurskundige Michel van Eeten muntte ruim tien jaar geleden ‘het taboe op fatalisme’ als begrip om de angst van politici te duiden om toe te geven dat de politiek niet alles vermag,² dat deze wereld gebroken is en dat we nooit een situatie kunnen creëren dat er geen tegenslag, pijn en verdriet meer zal zijn. Een politicus wil na een misstand in actie komen, een wet schrijven, maatregelen nemen. Het politieke misverstand is dat onmacht tot passiviteit leidt, stelt Van Eeten. Niets is

minder waar: het toegeven van onmacht geeft juist ruimte om te handelen.

De Jezusfiguur in de werken van Els Klok is er gewoon. Hij spreekt geen grote woorden, doet geen beloftes, wijst geen schuldigen aan, maakt geen verwijten. Hij was aanwezig op al die momenten dat er wanhoop, pijn en verdriet was. En hij zal dat in deze gebroken wereld ook vandaag en morgen weer zijn. Meer hoeft ook niet. Soms is troost en medeleven genoeg. Ook dat is een vorm van handelen.

Els Klok, *I WAS HERE*, gezien op 27 april 2023 in De Ark, Reeuwijk.

- 1 Thom de Graaf, ‘Een slagvaardige overheid. Een beschouwing’, in: Raad van State, *Jaarverslag 2022*. Den Haag: RvS, april 2023, pp. 7-32, aldaar p. 10.
- 2 Zie: Michel van Eeten, *Techniek van de onmacht. Fatalisme in politiek en technologie*. Den Haag: Nederlandse School voor Openbaar Bestuur, 2010.